

Solske stvari.

Zakaj si je štajarska dežela zavoljo ljudskih šol toliko stroškov nakopala.

Od Save 20. oktobra.

Lepa štajarska dežela je kljubu mnogo bogatim zakladom, katere v sebi hrani in tudi na dan spravlja, kljubu precejšnji rodovitnosti srednjega in spodnjega dela zelo obubožala, zelo zabredla v denarne zadrege, v nemajhne dolgove. Kako se bo iz njih izkopal, to ne gre meni pretresavati in premišljevati. Tudi tega nočem preiskovati, v katerih oddelkih svoje uprave ni prav gospodarila. Jaz sem se namenil samo gospodarstvo in ravnanje pri ljudskem šolstvu obelodaniti, napake, vsled katerih je ono tako veliko stalo, da je tudi to mnogo pomoglo k sedanji mizeriji.

Prav je bilo, da so se učiteljem plače zboljšale; to je bilo silno potreba. Prav je bilo, da se je število ljudskih šol pomnožilo; odobravati se tudi more, da se je veliko šol na več razredov razširilo; hvalim tudi to, da se je nekoliko za večje izobraženje učiteljstva potrosilo. Napredovalo se je toraj v marsikaterem obziru, in vsak duševni napredek stane tudi kolikor toliko novcev.

Pri katerih oddelkih ljudskega šolstva pa bi se bilo tedaj dalo kaj prihraniti? Najprvo pri tako zvanih deželnih meščanskih šolah. Štajarski deželni zbor je bil namreč ustvaril institut posebnih meščanskih šol še pred novimi šolskimi postavami, katere tudi so željo po meščanskih šolah izražale in jih vpeljale v mnogih deželah. Toda meščanske šole v smislu državne šolske postave so samo višja kategorija ljudskih šol, in nekako nadomestovalke prejšnjih nesamostalnih spodnjih realk, katerih je posebno na Českem veliko bilo. Štajarski deželni zbor pa je bil v mestih Gradec, Celje, Radgona, Fürstenfeld, Judenburg, Hartberg in Voitsberg ustanovil tako zvane deželne meščanske šole, ki so bile še boljše z raznimi potrebščinami in pripravami preskrbljene, kakor nižje srednje šole, in na njih je bilo toliko in tako dobro plačanega učiteljstva nastavljenega, kakor na srednjih šolah. Bile so in so še te šole nekako realgimnazije s tem razločkom, da se v njih klasičnih jezikov ni učilo, ampak na praktično življenje boljše oziralo. Občine, katere so te zavode sprejele, stavile so za nje jako lepa šolska poslopja in se zavezale, šole v stvarnih potrebščinah podpirati. Vsa čast tem žrtvam za tako omiko, ako bi le ljudstvo po njej v istini hrepenelo! Ali z ozirom na stopinjo duševne izobraženosti štajarskega ljudstva in z ozirom na slabo gmotno stanje, ter tudi gledé na majhno število stanovalcev v dotičnih mestih je bilo pa še sprevideti, da so to previsoke šole za pristo ljudstvo. To je tudi skušnja potrdila.

Razen celjske in graške deželne meščanske šole so vse druge te vrste in štejejo vedno prav majhno število učencev*), posebno pa je v majhnih nemškoštajarskih mestih: Hartberg, Voitsberg, Fürstenfeld, Judenburg celó malo meščanskih učencev, tako, da je samo dežela plačevala na leto poprek za enega učenca čez 70 gold., in občine gotovo tudi toliko.

V vseh teh mestih tako „nobel“ osnovanih meščanskih šol ni bilo treba. Zadostovale bi bile meščanske šole v smislu državne šolske postave, kakoršnih je na priliko na Českem, Moravskem in drugod prav veliko. V Hartbergu, Voitsbergu in v Fürstenfeldu pa tudi v Radgoni bi se bilo morda opravilo s pet- in šestrazred-

nimi ljudskimi šolami. V Celji pa, kjer je še gimnazija, ne bi tako treba bilo meščanske šole. Ta je sicer dobro obiskovana, zato pa je gimnazija v primeri dosta slabo. Vsaj so si šole po svojem bistvu zelo podobne, torej rajše dobro obiskovanih šol ene kategorije, kakor pa slabo obiskovanih več vrst.

Nekoliko se je dalje grešilo pri štajarskem šolstvu o tem, da se je mestom in trgom dalo veliko razredov, pri katerih so bili učitelji dobro plačani. Na ta način so bile dotične šole sicer dobre, a kmetu pa to ni vselej koristilo, kajti moral je večji davek plačati, a svojega otroka v daljno mestno in trško šolo pošiljati. Ako bi se bilo napravilo po vaséh več enorazrednih šol v ne predragih poslopjih, dobili bi bili taki učitelji na kmetih manjše plače, pa morda bi bili pri cenejšem in domačem življenju z manj obloženim kmetom vred zadovoljnejši. Mesta, trgi in večje fare imajo dandanes res dosta šol, a nahajajo se manjše fare, podfare in večje vasi, posebno po spodnjem Štajerju, katere kljubu visokemu šolskemu davku še nimajo lastnih šol in ne pravih učiteljev. Moja misel pa je, da v prav malih farah in podfarah še posvetnega učitelja treba ni. Naj se izroči poduk duhovniku, kateri ga bode brez dvombe rad in navadno tudi dobro oskrboval za nizko nagrado. Koliko bi se na ta način prištedilo! Pa liberalni nemški gospodje tega niso storili. Znani so mi slučajji, ko so se duhovniki, prijatelji šolstva, ponujali šolskim gospóskam. Pri neki veliki fari je bila, na priliko, dvorazredna šola, ali podučitelja niso mogli za njo dobiti. Ondotni kaplan, ki je imel celó učiteljske preskušnje, se je bil neki ponudil, to mesto oskrbovati, — a ni bil sprejet. In pri kolikih šolah bi kaplani lahko eno učiteljsko službo nadomestovali! Koliko bi se zopet na ta način prihranilo! Pa rajše se postavljajo tiste mestne gizdave in nemškutarske gospodične, kakor pošten slovensk duhoven. Mnogo bi se bilo prihranilo pri učiteljskih konferencah, katere so tako malo sadu donašale, kajti v njih so bili učitelji samo na nemšk način komandirani, a svobodno se nihče ni smel za korist šolstva oglasiti, vsaj v domačem jeziku je bilo greh. Prepričan sem, da bi bilo mnogo za šolstvo in za svoj stan vnetih učiteljev zastoj prišlo k tem učiteljskim skupščinam, ako bi bili v njih svobodnejši zrak dihali, in ako bi bila njih pametno premišljena beseda kaj izdala.

Okrajne učiteljske knjižnice, o katerih se tudi toži, da mnogo stroškov prizadevajo, ne donašajo toliko koristi, kolikor stanejo. Izposojevanje iz njih je združeno z neprilikami, sicer pa ima učitelj še sam toliko knjig in časopisov, da se lahko iz njih mnogo nauči, ako ima le dovolj dobre volje in prostega časa. Za denar, s katerim so se nakupile učiteljske knjižnice, bi bil jaz učiteljem v njihovo lastnino nakupil takih knjig, katerih bi se bil učitelj, ki svoje duševne potrebščine najbolje pozná, sam izbral. Brez dvombe bi bral potem tudi slovenske, a ne kakor zdaj, ko so v tistih bukvarnicah zgolj nemške knjige.

Národno blagó.

Prislovice in reki iz Istre.

Zapisal J. V.

Ki će mir imet', mora ga sobom nosit'.

Z jednim brkom mi je namignul (malo me je pozdravil).

Ču te poslat' z darom (udarcem), ako ne greš brez dara (udarca). (Tako rečejo starši nadlegajočim otrokom).

Sladka su ušca (ustaca) polibušca (poljubca).

*) Meščanske šole, ki so osnovane na podlagi državne postave in ki so ceneje, so boljše obiskovane. Pis.

Slab človek, ki samo sit je vesel.

Ki je srečan va jednem, ni va svem.

Ki gleda na lunu, nima žita ni vina.

Dojde sveti Ivan, nosi kosu van.

Nečuvaj se od neplačavca (ga more pravica prisiliti),
nego od neimovca.

Bolje tje prazna štala, nego nor konj va njoj (se
reče od slabega hlapca).

Hodi simo, hodi tamo, joh je simo, dva je tamo;

Hodi gori, hodi doli, joh je gori, dva je doli (rečejo
hotečemu iti po svetu. Iz tega se razume, da ljudje iz srednje
Istre ne hojevajo radi po svetu.)

Kada muški i ženska čuda (mnogo) skupa kantaju
(pojeta), brzo tretji (otrok) plače. (Istrani narodne pesme
najraji popevajo v dva glasa, možki in ženski.)

Kud sudci tlače (hodijo), tuda kmet plače.

Ki će imat' nevolje, neka da otroku po voljé.

Složna bratja duge plaća, nesložna bratja kuću
zvraca.

Kade je složcina, je zmožcina, kade je nesložcina,
je ubožcina.

Rojen, preroben i skopljen, a bolne zdravi (kopun
na juhi).

Slovensko slovstvo.

* *Podučno berilo za mladost.* Spisali slovenski učitelji. V Ljubljani l. 1879. Založilo slovensko učiteljsko društvo.

Pod tem naslovom je ravnokar na svitlo prišla drobna knjižica vsa primerna mladini, katera posebno v kratkih in lahko umevnih člankih razklada natoroznanske poduke v živalstvu, rastlinstvu, rudstvu itd. Cena jej je le 15 krajc. Naj prijatelji mladine sežejo obilo po njej!

* *Cvetje iz vrtov sv. Frančiška* se bo glasil mesečni list, ki ga bo izdajal red čč. oo. frančiskanov štajarske, krajske itd. okrajine. Namen temu listu ima biti svojim bratom in sestram 3. reda po Slovenskem podajati potrebnega poduka in spodbuje po zgledu enakih njihovih italijanskih, francoskih in nemških (Sanct-Francisci-Glöcklein) listov. Izdajali ga bodo v Gorici.

Glasbene novosti.

* *Slovenske pesmi za en glas in glasovir.* Zložil dr. Benj. Ipavec. 1. zvezek obsega: „Lahko noč“, besede Malavašičeve, „Kam?“ besede Preširnové, „Gomila“, besede J. Keršnikove“ in „Po noči“ in „Pred durmi“, besede S. Jenkove.

* *Slovenski orgljavaec.* 100 mediger za orglje. Zložil Daniel Fajgelj.

Oba ta zvezka je nedavno v ličnih iztisih na svitlo dala „Glasbena Matica“ v Ljubljani.

* „*Slavček*“. Zbirka šolskih pesmi, zložil A. Nedved, c. kr. učitelj godbe v Ljubljani. Ta zbirka, katero je c. kr. ministerstvo za rabo pri poduku potrdilo, obsega v 3 zvezkih mnogo različnih pesem za otroke razne starosti.

* *Napevi pri sv. maši in blagoslovu za mešani čveterespev.* Zložil p. Angelik Hribar. „Učit. Tovariš“ z veliko hvalo omenja te napeve cenjenega skladatelja, ki se trudi, vaem zahtevam in pravilom cerkvene glasbe zadostovati.

Politične stvari.

Pregled na parlamentarno bojišče

v državnem zboru dunajskem.

Pretekli teden je bil odločen za veliki boj, ki sta ga v zbornici gospôski in zbornici poslanski bili dve močni stranki v sedanjem državnem zboru avstrijskem: boj med centralizmom in avtonomijo.

Da je v zbornici gospôski stranka centralistov zmagala stranko avtonomistov, in da v zbornici poslancev zmagala avtonomistov ni tako sijajna bila, kakor bi bila lahko bila, kriv je minister Taaffe sam s svojo kompromisno politiko, to je, s svojo dosedanjo politiko, ki bi jo po naše najbolje imenovati smeli „šviga švaga čez dva praga“. Upajmo, da ga je adresina debata z glasovanjem v obeh zbornicah podučila, da dozdej ni hodil tiste odločne poti, ki jo ministerstvo „sprave med narodi avstrijskimi“ hoditi mora, da doseže to, česar cesar sam hoče, česar ministerstvo želi in česar narodi zahtevajo. Vsaj ni Salomonove modrosti treba vedeti, da za tako avstrijsko vlado, ki resno hoče spravo med narodi, stoji velikanska večina narodov avstrijskih, in da le take zbornice so njih prave zastopnice, ki to izpolnijo, česar narodi zahtevajo o tem, da se njihove dolžnosti pobotajo z njihovimi pravicami. Za ta cilj je minister Taaffe dobil cesarjev mandat, in ker smo popolnem prepričani, da je cesarju, svojemu gospodu, z dušo in telesom udan, je mu tudi lahko zadostiti svojemu mandatu, če energično nastopi vso drugo pot, kokoršno je hodilo ministerstvo več let pred Hohenwartom in zopet 8 let po Hohenwartu. Kdor koketira s Herbstovo stranko, ne more biti resničen prijatelj Hohenwartovi stranki, in naj pazi, da misleč, da „stoji nad strankama“, ne obsedi med dvema stoloma na tleh. Še je čas, da grof Taaffe nekoliko popravi to, kar je dozdej grešil, ko pride do tega, da se izberó še trije novi ministri, kajti še mu zaupajo narodi tisti, ki so ga imenovanega za ministerstva predsednika radostno pozdravljali. Resnica je, da Taaffe, ako bode moder, more Avstrijo preroditi v srečni stan, — ako bode slab, mora jo poriniti v še večje nesreče.

Naj po tej karakteristiki današnje politične situacije, ki smo jo opisali v smislu slovenskega naroda, podamo bralcem v kratkih črticah sliko, kako se je vršila adresna razprava v obeh zbornicah.

Zbornica gospôska, to je, zbornica tista, v katero cesar po nasvetu ministerskem imenuje zastopnike, je razpravo adrese, to je, odgovora, ki naj ga ta zbornica dá na prestolni govor, pričela 27. dne u. m. in jo uže isti dan dovršila. Pričujoči so bili v tej seji vsi ministri, izmed 202 gospodov, ki jih šteje ta zbornica, je bilo nazoč h 150, med njimi nadvojvode Albreht, Karol Ludevik, Ludevik Viktor, kardinali Schwarzenberg, Kutschker, Fürstenberg, knezoškof salcburški, graški, ljubljanski in pa knezonadškof gališki. Galerija in sedeži državnih poslancev vsi polni. Bivši minister vitez Hasner bere načrt adrese centralistične stranke, za njim pa baron Hübner načrt manjšine, to je, avtonomistične stranke. Potem se prične splošni razgovor, v katerem nihče ne govori. V razpravi posamesnih odstavkov poprime pri 3. odstavku grof Taaffe besedo in prigovarja zbornici, naj popravi ta odstavek, češ, da v njem leži strup nesprave; „kdor spravo boče — rekel je — mora vse odstraniti, kar loči, pa vse iskati, kar zedinjuje.“ Lepe te besede pa so bile centralističnim ušesom le glas vpijočega v pu-